

Бесшапошнікова Т. В.

старший викладач;

Школьник С. Я.

старший викладач

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

ТВОРЧЕ СТАВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЧИННИК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Викладання музичного мистецтва у загальноосвітньому навчальному закладі націлено на виховання музичної культури як частини загальної духовної культури дітей.

Вимоги гуманізації освіти, окреслені психологами та педагогами, передбачають розвиток творчих здібностей дитини, як могутній фактор прогресу всіх сфер суспільного життя.

Багато талану, розуму та енергії вклали у розробку педагогічних проблем, пов'язаних із творчим розвитком особистості, видатні педагоги Б. Асаф'єв, Н. Сац, Г. Рошаль, Б. Яворський, Ш. Амонашвілі, І. Дичківська та інші.

Творче начало породжує у дитини живу фантазію, живу уяву. Творчість за своєю природою побудована на бажанні зробити щось, що до тебе ніким не було зроблено, або те, що десь існувало, зробити по-новому, у свій спосіб, краще. Інакше кажучи, творче начало у людини – це завжди поривання уперед, до прогресу, до удосконалення, до прекрасного у самому високому та широкому розумінні цього поняття.

Метою статті є обґрунтування методичних порад учителю щодо реалізації творчої основи процесу викладання музичного мистецтва в ЗНЗ, а саме націлення на надання учням не тільки певного обсягу знань, розвиток навичок та вмінь, передбачених програмою, але й на більш важливе, а саме – пробудження в них пізнавальної активності, що є одним із першочергових наукових та практичних завдань, які повинен вирішувати кваліфікований учитель.

Сучасний досвід ведення уроку з музичного мистецтва у ЗНЗ впевнено показує, що вчитель має можливість бути справжнім творцем тільки тоді, коли увесь час пов'язує виконавську майстерність та вміння художньо подати навчальний матеріал зі своїм багатограним внутрішнім світом та власним ставленням до опрацьованого матеріалу.

У художній творчості цінним є тільки те, що пов'язане зі справжніми переживаннями, почуттями. Це повною мірою може бути віднесено до педагогічного процесу на уроці з музичного мистецтва. Розмова щодо необхідності розвитку у дитини емоційності та творчих здібностей веде нас до дуже важливої та актуальної у наш час проблеми: визначення різниці між спеціалістом-творцем та спеціалістом-ремісником. Ця важлива проблема тісно пов'язана з проблемами естетичного виховання. Справжній спеціаліст-творець відрізняється від рядового спеціаліста-ремісника тим, що він працює не тільки за «інструкцією». Ремісник же задовольняється тим, що виконує свою роботу «від і до». До більшого і кращого він ніколи не тягнеться, бо не бажає обтяжувати себе. Його не можна звинуватити у поганій роботі, але таке формальне ставлення до своєї праці не тільки не просуває життя уперед, а навіть гальмує його. В сучасному динамічному світі стояти на місці не можна: можна тільки просуватися уперед або відставати. Наявність або відсутність у людини творчого підходу до своєї праці і розрізняє спеціаліста-творця від спеціаліста-ремісника. Це стосується будь-якої професії, тому найважливішим завданням естетичного виховання у ЗНЗ є розвиток творчих здібностей учнів. Розвинути ці здібності можна на уроках математики, фізики, фізкультури тощо, але найбільш повно, яскраво, багатогранно, емоційно реалізувати окреслене завдання можна на уроці з музичного мистецтва. Важлива роль у цьому належить особистості вчителя.

Професійна майстерність учителя передбачає високий рівень теоретичної підготовки, володіння комплексом спеціальних знань, умінь і навичок, наявність професійно важливих якостей особистості, що дають змогу педагогу ефективно організувати навчально-

пізнавальну діяльність і здійснювати цілеспрямований педагогічний вплив на учнів, взаємодіяти з ними.

Вважаємо, що для уроку з музичного мистецтва психологічної, технічної, інтелектуальної, професійної підготовки вчителя недостатньо. Необхідно підготуватися до уроку ще й емоційно. Особливо важливим в емоційному напрямку професійної майстерності вчителя є вміння «знайти вірний тон» уроку. Поняття «знайти вірний тон» виконання та подання музичного твору, проведення бесіди, здавна має місце в мистецтві. Знайти вірний тон для кожного уроку є одним із найскладніших завдань підготовки вчителя в наш час. Співвідношення зовнішнього та внутрішнього у мистецтві ведення уроку може успішно вирішуватися через формування у вчителя акторської майстерності, яка уможливує вплив не тільки на розум учня, але й на його почуття.

Беручи до уваги метод К. Станіславського, застосовуючи його у педагогічній практиці вчителя музичного мистецтва, корисним буде використання «прийому ототожнення», тобто синтезу свого «я» з образом та думкою музичного твору, що виконується. Цей прийом передбачає не тільки велику попередню роботу над музичним твором, але й знання епохи, історії створення, художнього та світоглядного контексту, органічне «прожиття» педагогом художнього образу твору на занятті. Тільки тоді може мати місце справжнє спілкування між учнями та вчителем, тільки так може бути вирішене «найвище завдання» – розкриття художнього образу твору.

Продовжуючи ознайомлення та опрацювання мистецької спадщини К. Станіславського з педагогічної точки зору, ми дійшли висновку, що для вчителя музичного мистецтва найважливішим є навчитися керувати підсвідомістю, творчою активністю своєї психіки, враховуючи те, що багато процесів у мистецтві і художньому розвитку дитини пов'язані з інтуїцією та адекватним пізнанням прекрасного.

Все це пов'язано з мистецтвом переживання як органічної єдності інтелектуального та емоційного у людини. Для вчителя музичного мистецтва важливо вміти бути виразним у всіх своїх проявах почуттів та емоцій. Тому педагогу необхідно навчитися не боятися визначати словами, виразними жестами, мімікою те, що є важливим у творах мистецтва – красу, тонке мереживо образів.

Для предмета «Музичне мистецтво» спілкування є одним із найважливіших понять: це, перш за все, взаємодія вчителя та учнів, яка має особливу емоційну змістовну забарвленість. Таке спілкування є спільною творчою діяльністю учнів та вчителя з метою більш повного розкриття життєвого змісту музики, досвіду моральних відношень, відображених у ній. На уроках учитель має можливість використовувати багато видів музичної діяльності, а саме: сприймання музики, вокально-хорове виконання, імпровізацію, пластичне інтонування, інструментальне музикування. Сприймання музики не можна зводити до одного з видів діяльності учнів. Активне сприймання музики – основа музичного виховання в цілому. Цьому підпорядкована тематична побудова програми з предмета «Музичне мистецтво».

З перших уроків учитель починає виховувати в учнів вміння слухати та аналізувати музику. Вчитися слухати музику школярі повинні упродовж всього навчального уроку: і під час співів, і під час гри на музичних інструментах, і тоді, коли саме вони знаходяться у ролі слухача. Творчість дітей базується на яскравих музичних враженнях. Під час слухання музики учень завжди чує не тільки те, що хотів висловити композитор у своєму творі, але й те, що під її впливом народжується у власній свідомості, те, що виникає в особистій творчій уяві. Для творчого розвитку школярів корисним на уроці музичного мистецтва буде такий прийом: під час прослуховування музичного твору не повідомляти його назву, а у процесі евристичної бесіди спонукати учнів до самостійного визначення характеру музики, а вже потім – відтворення назви. Не можна нав'язувати слухачам власні уявлення у процесі визначення назви програмового твору, натомість треба поштовхувати творчу уяву, розвивати рівень інтелекту, покращувати пам'ять дитини, тим самим активізувати її асоціативне мислення.

Реалізації завдань з виховання творчої індивідуальності великою мірою сприяє вокально-хорове виконання пісень. Ця діяльність викликає різноманітні емоційні враження, які дають поштовх для розвитку учня як творчої, духовної особистості.

Готуючись до занять, учитель повинен осмислити методику викладу матеріалу, обдумати прийоми реалізації завдань щодо засвоєння того чи іншого музичного твору. Педагог починає урок – всі його дії мають бути природними, народжуватись та розвиватись на очах дітей. У цьому полягає принцип імпровізаційності у роботі з учнями. Дитяча музична імпровізація – це один із шляхів розвитку творчих здібностей, вона проходить через увесь урок, через усю музичну діяльність школярів: у відповіді на запитання, у пластичному інтонуванні, в інструментальному музикуванні, у драматизації тощо.

Отже, виховання творчої особистості – один із базових принципів сучасної педагогіки. Вчителі музичного мистецтва у своїй професійній діяльності повинні спиратися на цей принцип, використовуючи творчі задатки дитини та її природні нахили.

Література:

1. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність / І. А. Зязюн. – Київ : «Вища школа», 1997. – 349 с.
2. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва / О. М. Олексюк, М. М. Ткач // Навчальний посібник. – Київ : Знання України, 2004. – 264 с.
3. Олексюк О. М. Музична педагогіка / О. М. Олексюк // Навчальний посібник. – Київ : КНУКіМ, 2006. – 188 с.
4. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти / О. Я. Ростовський // Навч.-метод. посібник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
5. Серєда Н. В. Елементи театральної педагогіки у формуванні педагогічної майстерності / Н. В. Серєда // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2011. – № 2. – С. 48–54.